

За някои тъмни места в генеалогията и феноменология на тренингите

Максим Мизов

Резюме: В статията се поставят и анализират слабо изследвани и преднамерено табуирани въпроси и казуси от феноменологията на тренинговите методи и техники. Показани и обяснени са някои дискретни връзки и зависимости между различни – синхронни или диахронни – епохи, типове общества и социални практики, в които формират и използват сходни или непознати за съвременните хора прототипни версии на днешните тренинги. Визирани са и някои тъмни страни от истинската история на най-заслужилия за тяхната популяризация учен – Курт Левин. Осветяват се и някои от корелации на тренингите с властта.

Ключове думи: власт, Левин, Тавистокски институт, тренинг, социален капитал.

Последните десетилетия демонстрират тенденция към ескалиращо разпространение и мащабна употреба на всевъзможни типове тренинги. Едва ли има политическа, икономическа, социална и културна институция, чиито кадри да не са преминавали поне по веднъж в годината през различни тренингови обучения. Според наши психолози, за последните 20 години използването на такива обучения е нараснало близо 30 пъти. Това едва ли е най-прецизната статистика. Първо, защото тя се отнася главно до дейността на организациите за психологическа и психиатрична помощ, а не до всички тренинги в другите жизнени сфери, и, второ, понеже в нея не влизат публично неоповестените тренинги в авторитетните политически партии, в които кариерното израстване задължително се обвързва и с такива обучения на техните елити или други функционери. Дори в най-мощните и парламентарно представени партийни формации учените едва ли ще открият подобни архиви или ще им бъде дадена точна информация за такива обучения. Но такова е положението и в бизнес средите, където тренинговите обучения вече са задължителен траферет и пълната информация за тях се смята за

конфиденциална; затова само частично и селективно може да бъде предоставена на изследователите и медиите.

Вездесъщността на потребността и ценността от тренингови обучения може да се „дешифрира“, само ако се свърже и с ескалиращото значение на ролята на *човешкия фактор* и *социалния капитал* в обществения живот, и в различните социални практики.

Днешните „гурута“ на тренингите и експлоатацията на човешкия/социалния капитал не знаят, забравили са или умишлено не използват завета на Сенека, че инвестирането в образованието и възпитанието на хората не бива да се върши по меркантилни подбуди и във вреда на интересите на обществото и облагородяването на човека. Ако в епохата на Модерността е безспорно положението, че съществуват безценни неща, то ерата на Постмодерността развенчава тази парадигма, заменяйки я с идеологемата, че няма неостойнотими феномени, нито парично некалкулируеми неща. Затова в нашата съвременност, където Пазарът е всемогъщ, а и комодифициращ всичко, вече няма жизнени сфери, в които тренингите да не са обвързани с пазарните начала, а и да не са се превърнали в дискретен инструмент за маркетингизация. Този *опазарен* статус на обучените създава ред предизвикателства, колизии и усложнения, нуждаещи се от други тренингови интервенции, за да бъдат снети от вахта предишните. Така се получава омагьосан кръг: прибягването до едни тренингови методи, форми налага употребата на други. На практика се утвърждават особени индукции, експоненциални нужди и експлоатации на взаимно мултиплициралите се тренинги. Неслучайно авторитетни психолози вече с тревога говорят и загрижено пишат, че е налице *системно, а и ненужно претоварване с тренингови процедури* в редица жизнени сфери, което пък превръща тренингите в част, инструмент и гарант на ненаситния пазар, и като фактор, създаващ нови проблеми или тенденции на явно объркване на съзнанието и поведението на ангажираните в тях хора. Показателно е разрастването на епидемията от *бърнаут* (професионално прегаряне или изпепеляване) на все повече лица/групи, значителна част от които са преминали и през всевъзможни, мащабно рекламирани тренингови обучения. Колкото и парадоксално да звучи/изглежда, тренингите също имат дискретен, а и значим принос за тази епидемия. Това показва, че тренингите не са (и не могат да бъдат) *гарантирана есхатология* от всевъзможните рискове, опасности и дори

кошмари на съвременния всемоушен пазар. И пред очите на нашите съвременници все по-често, а и все по-скандално се разиграват изненадващи тъмни афери, провали или скоротечни изчезвания на световноизвестни фирми, чиито кадрови потенциал многократно е минавал през всевъзможни, авангардни и ефективни тренингови обучения и практики и въпреки това не е успял да се справи с изненадалите го предизвикателства и безконтролни стихии на глобалния, регионалния, и местния Пазар. Затова колкото повече стават тренинговите търсения, предлагания, а и приложения, толкова повече, по-чести и по-тежки са едновременно съпровождащите ги фалити и дори изчезвания от пазара на концерни, корпорации и малки фирми, уповавали се на тренингите, влагали в тях крупни суми, вярвайки, че с тях ще станат *лидери*. А тази мрачна страна от днешната биография на тренинговите пандемии не се вади на показ и подлага на сериозни анализи. Тя се скрива и премълчава, защото *тренинговият бизнес* вече е станал част от панорамата на комодификацията и пазарната хегемония. Днес авангардните, високоефективните тренингови методи и техники се смятат за важен елемент от националната или фирмената сигурност. Затова откритите и въведени в оборот успешни методи и техники не са безконтролно, безусловно, веднага и тотално преотстъпвани на конкуренти, на всеки, проявяващ интерес към тях и желание да ги пробва в бизнеса си. Такова преотстъпване става с известно закъснение и при съответни условия и ограничения за дейността на онези, които ще може да ги използват.

Трансферът на политически шумно рекламирани „добри практики“ от богати, силни и развити държави в по-слаби, кризисни и зависими от тях страни често не води до сериозни изменения в постиженията на последните. „Добрите практики“ нерядко се оказват отдавна изведени от обръщение в богатите страни. Не е нужно да търсим примери от цял свят. Достатъчно ни е до видим и оценим докъде стигна България в много сфери на своя (политически, икономически, социален или културен) живот, които в годините на т.нар. преход към демокрация и пазарна икономика бяха обилно „импрегнирани“ с всевъзможни, гръмогласно рекламирани трансфери на „добри и прогресивни практики“. Много от някогашните „пионери“ на въвеждане и уж ефективно използване на съвременни (за своето време и ресорни практики) тренингови методи и техники, на „добрите практики“ от Запада вече не са на пазара, или даже са вече изцяло забравени.

Тренинговите методи и техники обещаваат слънчеви шансове за оптимално проникване в и използване (за различни цели) на „светая светих“ на човешкото същество – неговата психика, съзнание, индивидуалност, начин на мислене, емоционални и поведенчески реакции в различни жизнени ситуации. Съвременните научни открития и високите технологии непрестанно подхранват възможностите и способностите за *селективно манипулиране на хората* и за максимално експлоатиране на личностните им потенциали. В професионалния релеф и трудовата атмосфера на все повече фирми и управленчески ведомства ескалира инсталирането и употребата на високотехнологични устройства, влизащи в сблъсък с рекламираното в и от тренинговите сеанси и обучения. Полиграфът, непрестанното оптическо, акустично и пр. следене на вниманието, поведението и ефективността от дейността на служителите; сензори, перманентно бдящи, но и санкционират непозволени реакции и пр., са вече банална, ежедневно функционираща картина и инструментариум в много фирми. Действието им няма общо с прокламираното и гарантираното в тренинговите обучения, пледирани, че служителят може да си осигури пълна свобода на действие, да регулира, контролира автономно и продуктивно поведението и кариерното си израстване. Тази деликатна и нелицеприятна тема липсва от тренинговите дебати, ориентирани, контролирани да не се плъзнат към *опасни въпроси*, свързани с институционално внедрените и легитимирани одиозни елементи и механизми в трудовата среда, в отношенията с по-високопоставените в йерархията, и т.н. Участието в тренингови обучения се представя като задължително за професионалното и кариерно развитие, като се подминават с пълно мълчание фактите за многобройните професионални и човешки трагедии на лица/групи, които са били обучавани по най-съвременни тренингови методи и въпреки това са се оказали неадекватни, ненужни, брутално или перфидно изхвърлени зад борда от безжалостната конюнктура на пазара.

В тренинговите дебати и упражнения винаги се пледира за *реципрочност* или за *асертивно* отношение и действие към другите. Но това става в изкуствена среда, в специално и предварително озонирана междуличностна атмосфера, доста по-различни, или чужди на естествения пейзаж и климат на колегиалните отношения или зависимости в реалния живот, практиката. Затова не са и малко разочарованията на успешно миналите през тренингови обучения кадри, които по-късно не виждат очакваното или обещаното разбиране от колегите, не успяват да се придвижат по кариерната стълбица, разчитайки на

усвоеното в тренингите. Ако всичко, което хората научават в тренингите, в които те принудително/доброволно участват, се реализира напълно, щяхме да сме и очевидци на непрестанни лични/групови „доцелни скокове” по върховете на кариерната йерархия, а подобно трогателно явление (както всички знаем) липсва в живота, пък и в практиката.

За вярното и комплексно опознаване и ефективното използване на тренинговите методи и технологии от значение не е само вторачването в съвременните „биографии” и истории на тяхното функциониране. Далеч повече изгоди биха могли да се открият, ако взорът към тренинговите феноменологии се отправи към бездните и тайните на миналото. Така може да се „вдигне булото”, закриващо много мистерии или странности на днес използваните тренингови арсенали и репертоари в света, Европа, а пък и у нас.

Например, през август 2019 г. медиите съобщиха, че научен колектив в Швеция е открил значима корелация между хоровото пеене и спадането на нивото на стреса у хората. По моему, това едва ли е колосален пробив и безспорно научно постижение. Защото мелотерапията е отдавна позната и ефективно ползвана в много жизнени сфери. Известно е, че в гимназиите на антична Гърция обучаемите са учили законите на полиса и традициите на общността с пеене на мелодични химни и съдържащите се в текстовете им повествования за ценни нрави и порядки. Древните гърци са вярвали, че хармонията в мелодиите възпроизвежда космическата и обществената хармония, която трябва да се познава и отстоява. Ехото на това прозрение се ниже през хилядолетията, за да може и в нашата съвременност да сме свидетели на това, че дечицата в детските градини започват да опознават света, другите, пък и себе си също чрез песни и танци.

Всеки човек, участвал в тренингови обучения, знае, че в сценариите им има епизоди, свързани със запознанство с другите или с разгревки преди започване на заниманията, имащи прилики с детски игри. В международни тренингови проекти и занимания представители на страни и общества, смятани за еталони и хегемони в днешната глобална цивилизация, заедно с участници от по-слабо развити, изостанали държави, общества, култури и нации ентусиазирано се включват в такива изпълнения без да се шокират, че вършат нещо, приличащо на детски забавления. Тези факти не провокират сериозни размишления и дебати за странната *инфантилизация*, съпровождаща всеки тренинговия процес. Те се възприемат спокойно, като нещо естествено, закономерно, нормално и потребно. И те създават илюзията, че могат да заглаждат – като

с магическа пръчица – разликите в манталитетите и маниерите, присъщи за възрастовите кохорти. А така видени, мислени или оценени, *тренингите* започват да навестяват и озаряват човешкия живот от най-ранна детска възраст, а не (както ги представят) като свързани с трудово-професионалната съдба. Можем да изразим и обратната теза: в тренинговите сеанси възрастните хора неусетно и неосъзнато биват реално поставяни или сами се поставят в ролята на *деца*, на които предстои да научат, овладеят нещо ново и различно. Фактът, че игрите, ролевите ангажименти доминират в тренинговите сценарии, е показателен за некомментираните (в тренингите дебати) сходства между игрите на децата и възрастните, в които има много прилики, неочаквани аналогии, невероятни асоциации. Колкото и да не го разбираме, или приемаме, *детството на човечеството е тук и сега при нас* – в днешните тренингови сценарии и „гастроли“, които се представят за авангардни постижения на човешкия разум, оригинални иновации, гарантиращи прогреса и откъсването от утробата или люлките на по-близкото, или на твърде далечното минало.

Някои древногръцки философски школи са разчитали доста на моделите на съвместно проблематизиране, групово тълкуване на значимите теми. Сократ, Платон, Аристотел и други антични мъдреци са прибегвали до употребата на тези прийоми в своите академии, за да предадат знания, умения, или да формират качества, добродетели, характери и шлифоват индивидуалните темпераменти. Не е нужно тук и сега да визираме всички такива примери. Стига ни да напомним за перипатетиците, чиито научни дебати се провеждали в групови разходки из паркови алеи и сред природни красоти; или за хедонистките последователи на Епикур, размишлявали на богато отрупани трапези, или за дисциплинарни техники и практики на гръцките, или римските стоици, и пр., за да се убедим, че ползите от груповите дебати, а и занимания са прекалено отдавна известни.

Любезният читател не бива да мисли, че тези прийоми са нещо авангардно за античността. Те са валидни и за по-стари (ментални и поведенчески) трафарети, които в продължение на векове, хилядолетия са били неотменни части от историческия арсенал и социокултурния репертоар на хората от първобитните общества, цивилизации и култури. Всеки знае, че в зората на човешкото общество хората регулярно са правели групови обреди, ритуали, традиции, в които с песни и танци, или с вербални стереотипи са възпроизвеждали *сакрални за тях ценности и норми*, чрез които опазвали и предавали от

поколение на поколение емблематични значения, регулативни комплекси, знания и характеристики, съдбовно обвързани с идентичността на хората, жизнените им светове.

Регулярността и алгоритмите на такива усвоявания и усъвършенствания на знания, качества, умения и способности доста приличат на тренингови етоси. Обучението и възпитанието на децата, подрастващите, юношите и младежите в почит към и съхранение на племенните ценности, норми и обичаи налагали включването им в социокултурни кодове и процедури, чиито дискретни телеологии и техники са сходни с тези на тренингите. Песните, танците, митовете, легендите, приказките и пословиците не биха били станали част от персоналното или групово-поколенческото съзнание и битие на младите и неопитните без съвременната, квалифицираната помощ на рутинираните и мъдри представители на общността, без техните наставления и примери. Това е целева и реална, истинска *тренингова феноменология*, в която става препредаване на знания и умения от едни към други лица/групи. В нашата историческа съвременност тренинговата феноменология е масивно оборудвана с всевъзможни подобрения или редукиции, с различни превърнати форми, със забележими и незрими техни модификации и форми, които никога не провокират разговори и тълкувания относно подобията им с миналото.

Затова без много усилия можем да открием и признаем, че прототипи или пролегомени на днешните тренингови методи, техники исторически са съществували доста отдавна.

Макар и твърде малко, има интересни научни изследвания и публикации, които са посветени на връзките и зависимостите между *шаманските ритуали* и употребите в тях на културно-исторически утвърдени вербални „матрици“, предизвикващи и някои (ментални, емоционални и поведенчески) реакции в индивида и общността, ангажирани в процедурите и феноменологиите на някои обреди, ритуали, инициации или традиции.

Днес някои (особено политически ориентирани и ангажирани) тренинги неоповестено занимават своите участници с дискретна репродукция на праисторически шамански типаж и техники. Те увлекателно демонстрират, а и натрапчиво „упражняват“ настоящите/бъдещите властници *защо* и *как* могат/трябва да изглеждат и действат като приличащи на истински, всемогъщи, но и неразбираеми от масата шамани – чрез осанката, походката, жестикулацията, мимиката, интонацията, проксемиката, и т.н., които следва най-прилежно, усърдно и точно да се отиграт в конкретните тренингови игри.

От дълбините на праисторията на човечеството до наши дни няма и не е възможна логика, техника и практика на различните видове *магии*, които да са изцяло лишени от съответни лингвистични арсенали и репертоари на субектите им. Дошлите от недрата на историята амбивалентни образи и повествования за всевъзможни типове вещици, вещици, магьосници, знахари, лечители, баячки, ясновидци, пророци, хироманти и т.н. никога и никъде не са били откъснати от специфичните им вербални аксесоари и репертоари, обикновено непознати и непонятни за „непосветените“ в тези мистерии и тайнства хора от нашата съвременност. Затова сеансите на такива мистериозни фигури винаги са били, а пък и днес са оборудвани с някакви словесни заклинания и проклетия, с всевъзможни благослови или анатемни, най-често депозиранни в конкретния съдбовен момент на тяхната ритуална проява, при това със съответни лингвистични „абракадабри“.

Анализите и тълкуванията на подобни странни феномени не бива да се търсят и намират в очевадния за нашата историческа съвременност бум на интереса и практикуването на всякакви езотерични занимания, а във властта и мистериите на Езика, Речта, Словото в живота и практиката. А тренингите, като значима част от живота и практиката на днешните хора, не могат да обърнат гръб, да не проявят любопитство, да не дадат свои обяснения и трактовки на магичното, мистериозното, непознатото, тайнственото в тяхната органика, при това по начин, във форми и чрез средства, които са им *инструментално нужни и практически полезни*. Те *обещават чудеса* в бъдещия живот на обучаваните в и чрез тях лица/групи, а чудесата не са чужди на мистериите, които не се разкриват докрай, а само в необходими параметри. Затова част от феноменологията и интригуващия сценарий на тренингите е да открехнат малко портите към многообещаващите им потайности и чудеса – толкова, колкото да възпламенят любопитството и задържат вниманието, интереса на участниците към тренинговата програма и терапия. И както може да се предполага/очаква, всичко това се прави чрез всемогъществото и необятните възможности на Езика, Словото и Речта; по-точно, на техните цели и селективни (явни или завоалирани, осъзнати или неосъзнати) експлоатации в тренингите.

Колкото и днешните хора да си въобразяват, че не са зависими от „гравитационните полета“ на историческите, груповите, родовите, фамилените или индивидуалните биографии на предшествениците си, с техните слабости, дефекти,

недостатъци и пороци, вече ежедневно сме свидетели, читатели и коментатори на разни казуси, в които се оказва, че нашите (знайни и непознати) събеседници, партньори сякаш са впримчени, зависими от сенките на миналото на техни (и на други) предшественици. Не случайно Карл Маркс находчиво отбелязва, че чрез традициите мъртвите дърпат за краката живите. А се знае, че много от религиите имат в своите догматики и култово-обредни практики, всевъзможни опции за непредотвратимото „изплащане на греховете на предците”.

По време на тренингите не се анализират и коментират възможностите и способностите на езика да обуславя, развива или премахва лингвистични шокове, травми, *нанесени от предишни тренинги*. А вербалните кризи, шокове и травми (Мизов 2018: 11–69) са важна част от живота и многоликите дейностни изяви на лица, групи, поколения, социуми. Някои от тях са или могат да бъдат сътворени, но и пласирани чрез тренинги. Анализите и интерпретациите на генезиса, естеството, функционалните мисии и ефекти на различни видове езици в тренинговите дебати и упражнения винаги се ориентират в други измерения, които не отправят реверсии към сътвореното в други тренинги, макар че именно с такива проблеми или ефекти често се сблъскват участниците в тренингите. Всевъзможните дефекти, недостатъци, слабости, пороци, опасности, вреди и щети, провокирани и нанесени от предишни тренингови сеанси, умишлено се пренебрегват, премълчават и скриват, като обикновено (или задължително) се представят за елементи на по-крупни структури, процеси и тенденции в обществото. По време на тренинги на политически мениджмънт или маркетинг се обсъждат недостатъците или предимствата, ползите или вредите на отделни политически езици, които са вадят от органиката на политическия живот на обществото, на партии, коалиции, и от провеждани от тях тренинги. А реално най-често и лесно сдобиването с такива „екстри” става в тренинговите обучения, през които задължително или прекалено често минават партийните креатури.

При доста от съвременните тренинги се правят „сондажи” и смислови дехерметизации на тайните не толкова на генеалогии на участниците в тях, колкото на потайности, умишлено или неосъзнато скрити неща в произхода на цели поколения в някоя структура, чиито представители в този момент се „упражняват” и взаимно опознават в хронологията и сценографията на тренинговите занимания. Така отскоро или

отдавна възникнали и препредаващи се дефекти, ментални и професионални навици, привички, стереотипи, трафарети, предразсъдъци и предубеждения, ограничаващи, или затормозяващи оптималното разкриване на потенциала на кадрите, биват ситуативно и атрактивно „дешифрирани“, като занимателно се илюстрира как генерационните слабости могат да се преодолеят. Груповото опознаване и анализиране на такива (мистериозни и повтарящи се в биографията на дадена структура) събития дават възможности в бъдеще те да се избягват в личната/корпоративната дейност – частично, или изцяло.

Интересът към и привлекателността на тренинговите бонуси се раждат и множат и от друга тяхна характеристика, отнасяща се до времевите им параметри и специфики. Инструментално формираните и форматираните претенции и очаквания на участниците в тренингите са, че човек може/трябва за *кратко време* лесно, добре и полезно за него да придобие знания и умения, които после да му отворят „царски двери“ към професионални успехи и кариерен алпинизъм. Официалното, неизказаното, ненаписаното *лого върху портрета* на тренингите е „Елате при нас, за да ви научим как най-бързо да успеете в някоя област“. В хода на тренинговия процес това лого добива реално въплъщение и практическо значение. Обаче в тези случаи се прави фина спекулация или манипулация с темпоралността, с нейните лица и прояви в публичния и частния живот. Тренингите афишират и акцентират само на една отделна, или поне на някаква семпла конфигурация от многобройните комбинации на времеви дименсии в човешкия живот. Те принципно, системно пренебрегват, омаловажават и целенасочено, инструментално елиминират огромната сложност и противоречивост, възможните и реалните дистанции и конфликти между темпоралните феномени. В рекламните им визии темпоралността сякаш е с една посока, свързва се с и гарантира само това, което е желано или очаквано.

В хода на своето провеждане тренингите не ангажират вниманието и мисълта на участниците с размисли за това, че в живота и практиката *винаги има* не малко на брой и разнообразни по качество времеви колизии. „Часовниците“ на всяка отделна жизнена сфера, в която човек е ангажиран, не могат лесно и бързо да бъдат „курдисани в един час“, нито постоянно, синхронно да отчитат еднакви темпорални фиксации на битието. Целият неотменен, реален плурализъм на Времето – епохално-историческо и екзистенциално-всекидневно; лично, групово, общностно, генерационно и обществено; афективно и психическо; политическо, икономическо, социално, цивилизационно и културно,

професионално, свободно, битово, и пр., в тренинговата иконография и технология се сплесква, премахва с безцеремонност и потресаваща безнаказаност. Въпреки историческата и екзистенциално-всекидневната зависимост и подвластност на човешкото мислене и битие от Времето, тренингите уверяват, че само по желанието, волята, усърдието и усилията на човека е то да се движи в съответен ритъм, да му служи всеотдайно, да се движи с хода на неговите потребности, интереси и стремежи. След като Времето изглежда толкова лесно манипулируемо от тренирания субект, неизбежно е изплуването на фикцията, че човек може автономно и лесно да се справи с естеството, особеностите, мисиите, темповете и ефектите на различните темпоралности, изграждащи тъканта на неговия живот. По този начин вече не Времето формира и налага своя ред и темп на човека, а последният може да го регулира, контролира, променя, ускорява или забавя в унисон с личните си желания, намерения, цели и жизнени проекти. Няма невъзможни неща, нито пречки и препятствия, с които човек да не може да се справи, стига да пожелае, но и ако се въоръжи с нужните му за успехите знания или умения. Независимо от и въпреки факта, че в тренингите до втръсване се лансира или набива в умовете на участниците в тях идеята, че Времето може да бъде в тяхна полза/вреда, по същество, незабележимо и тихомълком Времето се оказва с „отрязани“ прерогативи, защото то се описва, или перфидно представя като мек пластилин, който участвалият и успешно преминал тренинговите „инициации“ човек може да форматира както си ще.

Илюзията, че за няколко часа/дена човек може – стига да иска, – да добие знания и умения, които други хора постигат за много години и с огромни усърдия и усилия, или няма да усвоят, е магнетична и заразителна; особено в приятна, а и вдъхновяваща среда, в която всички могат/трябва да повярват в това *чудо*. Тъкмо подобна е (и следва да е) е тренинговата среда и циркулиращата в нея груповата атмосфера. Не дискретно или иносказателно, а директно и буквално изказаната *парола* за гарантирания от треньорите/менторите успех на обучаемите, се свежда винаги до това, че *няма невъзможни за преодоляване прегради и трудности, ако човек има нужните знания и умения* своевременно да ги опознае и добие желание, интерес, воля и характер да ги отстрани от пътя си. С малко повече старания и усилия (това зависи от човека) и смятаният от другите за неудачник индивид може да се измени в неочакван за тях вид. А

над тази примамлива перспектива биха се замислили дори комплексари, които нищо друго не би мотивирало.

Това се отнася и за *пространството*. Тренинговият патос и етос демонстрират, макар и публично негласно, особено *евклидово*, а не риманово пространство. В иконографиите и опциите им няма издатини и вдлъбнатини: всичко е равно, лесно преодолимо, постижимо, стига човек да успее (чрез тренингови процедури и терапии) да се снабди с верния за неговите интереси и изгоди компас за ориентация в такива пространства. И тренингът поражда илюзии у човека, че може да бъде „самодържец“ не само на Времената, а и над Пространствата, които може самоволно да конструира и пълни със събития, да ги йерархизира и експлоатира по свое усмотрение. Той раздува до безкрайност шансовете и способностите на човека автономно и целесъобразно да формира, форматира, регулира и управлява *своя график и трафик* в различни видове времена и пространства, винаги подчинени на някаква доминираща негова цел. Тренингът реално, завоалирано, негласно суспендира Времето и Пространството, свеждайки ги до техните измерения, които са утилитарно потребни на субекта. Така вече професията и кариерата се оказват/представят едва ли не като субстанциално най-важните аспекти в живота, а и за личностното развитие, за цялостната биография на човека, без да се спомене или покаже, че именно в тези сфери човек е най-зависим и служещ на други лица и институции, които обикновено малко, или едва ли изобщо мислят за неговото житие-битие.

Иначе казано, *всеки човек може да спечели*, независимо от и въпреки стечението на обстоятелствата, ако силно повярва в себе си, страстно пожелае и се постарее да се въоръжи с нужните му (за съответни житейски, професионални и други казуси или ситуации) знания, умения и навици. Подобна визия може леко, но и бързо да *прекраси границите* на възможностите на субекта, на зависимостите му от и обвързаностите му с обективната действителност. Тя може да се изтълкува и като апология на личността, но и същевременно, или в по-друг контекст, и като солидна дискредитация на реалността.

Участвалите в различни тренинги сигурно помнят доста неща от провеждането на техните процедури, но едва ли си спомнят дали им е казано нещо по-специално за генезиса на използваните в тях методи и техники. Дори там и тогава, където и когато менторите/треньорите с няколко думи специално подчертават, че използваните от тях

методи и техники идват от водещи страни и компании, тези изказвания повече отклоняват, отколкото да фиксират вниманието и коментарите към важни, но премълчани обстоятелства. Такива описания и обяснения създават превратната визия, че тренингите са *универсално* достояние на човечеството и са безразлични към, дезангажирани, нерепродуциращи генетичните биографии, а и иманентните си телеологии. На обучаемите в тренингови занимания най-често се обяснява, че благодарение на усвояване на преподаваните им знания и умения, *те ще постигнат мечтите си*, без да им се разкрива, че тези мечти винаги имат и съответен смислов и ценностно-нормативен код, който е неразривно свързан с етоса на дадени цивилизации, култури и общества, техните режими.

Известен факт е, че съвременните тренинги са конкретно-исторически продукт и социокултурен инструмент на *западните общества, цивилизации и култури*. Дори създадените или рекламираните като *самородни* тренингови методи и техники на незападни страни, цивилизации и култури не са лишени от съответни връзки и зависимости от западните постижения в тази сфера. Затова, казано с философска терминология, те „носят в диалектически снет вид” иманентни характеристики на *западния човек*, на неговия манталитет и маниер на светоотношение, поведенческа стратегия и тактика.

Не е трудно да се „разконспирира” подобна тайна, само че това не се прави в съвременните тренингови занимания. Ако внимателно, задълбочено се взем и анализираме това, което преследват тренинговите визии и технологии, ще установим, че прословутите западни „добродетели”, а всъщност често пороци – индивидуализмът, кариеризмът, инструменталната експлоатация на другите хора като суровина и средство за персоналното духовно благоденствие и материално благополучие и т.н. – са дълбоко внедрени в телеологията и праксеологията, които тренингите дискретно „сервират” и натрапват в обучаемите лица/групи. Тази скривана и премълчавана особеност няма как да не оказва съответни *ерозивни влияния и корозионни ефекти* върху идентичността на обучаваните лица. Искат или не, в тренинговите упражнения всички участници стават повече, или по-малко *западняци*, независимо от това дали го осъзнават, или не. Защото тренингите възпроизвеждат *западния* манталитет с афишираните или завоалираните му претенции да си осигури космополитна власт. Тренинговите телеологии и технологии неоповестено и методично *унифицират* идентичността, мисленето и поведението на

участниците в тях съобразно *по-силните* във властови или в друг аспект смислово-ценностен порядък „кодове“. В тяхната среда или атмосфера представителите на Изтока трябва да пренастроят своето мислене и действие, да се разграничат от изконните за тях ценности и норми, без да осъзнават, че с тренинговите логики или инструментариуми те възприемат и утвърждават в психиката, душевността, поведението и битийността си и нещо *друго*, в много случаи *чуждо*, потенциално опасно за идентичността им. Затова е много по-вероятно или пък дори е сигурно, че руснаците, японците и българите могат да се „американизират“, като начин на мислене и действие в тренинговите упражнения, отколкото американците да се „русифицират“, „японизират“, или да се „побългарят“.

Международните съвместни тренинги често вадят на показ и най-категорично потвърждават реалността на тези завоалирани процеси на *идентичностно пренастрояване*. За тези опасни ефекти обаче менторите/треньорите никога не си позволяват да говорят. Това не значи, че към тренингите следва да се подхожда и те да се оценяват предубедено, с предразсъдъци и стереотипи. Ако искаме вярно и обективно да ги разберем, а и комплексно оценим, те следва да се анализират, оценяват и тълкуват многопосочно; най-вече откъм тези им характеристики или скрити особености, които по традиция никога не се демонстрират, нито обичайно и често се дискутират, или обилно коментират.

Тренингите създават и утвърждават в психиката и съзнанието на обучените в тях лица *илюзията*, че жизнените им избори и съдби зависят изцяло, или повече от всичко друго от персоналните им знания, качества, способности и таланти. Те формират и публично легитимират фикцията, че *автоадиктологията*, т.е. зависимостта на субекта от самия себе си, е по-важна, по-ценна, по-мощна и по-ефективна от всяка друга адиктология, родена, властваща в жизнени сфери; в публичния и в частния живот на човека.

Тази фикция са прокарва и натрапва в съзнанието и психиката на обучаемите лица/групи в тренингите при условие, че менторите/треньорите не са и реално не могат да бъдат гарантирано *по-добри* в чисто професионален план от своите обучаеми в този момент. Практиката сочи, че за треньори се подбират и използват не *най-отличилите се* в някоя професионална сфера. Често такива могат да бъдат и лица, които не са се занимавали пряко с даден вид трудова дейност или не са опознали от личен опит

изпитанията на кариерното „подвижничество”. Шеговитата и парадоксална английска поговорка, че който не успява в бизнеса, отива в политиката, а който не става за нея, търси утеха в преподавателската дейност, не се вади на показ, не се коментира от треньорите. Но точно такива персони или професионалисти могат/трябва да формират, „ошлайфат”, формират, полират и мотивират съзнанието и поведението на обучаваните, които понякога могат и да са безспорно признати в тяхната среда специалисти, но да не притежават изобщо нужните за ментора/треньора когнитивни, психични и други качества. Във всички монографии, енциклопедии, антологии и учебници, особено в разделите им, посветени на историографията на тренинговите методи и технологии, се визира огромният принос на *Курт Левин* за формирането и популяризацията им. Фундаментално значение за тренинговите методи оказват идеите на Левин за *груповата динамика* и *социалното поле* (Левин 2000; 2001). Никъде в тези трудове не се споменават или анализират подробно неговите връзки и зависимости с прословутия, а и обвеян с тъмна слава Тавистокски институт. Само в една-две книги и то с по някой ред се отбелязва участието на Левин в спонсорираното и съвместно издавано от Тавистокския институт и научното звено на Левин към Изследователския център за групова динамика в Масачузетския технологичен институт списание „Междучелностни отношения” (Human Relations). А задълбоченото анализиране или комплексното тълкуване на тези дискретни и трайни връзки и зависимости на Левин с Тавистокския институт могат да представят в *съвсем друга* (проблемна и интерпретативна) светлина спрямо тази, която е тривиална.

В посветената на тренингите литература се скрива и премълчава цялата история и основното предназначение на Тавистокския институт, на неговите проекти и успехи, свързани и с много трагедии в различни периоди и точки от земното кълбо, на неговите законспирирани съвместни проекти с авторитетни западноевропейски и североамерикански университети, посветени на фино манипулиране и контролиране на човечеството и поставянето на историческото му настояще/бъдеще „под знаменателя” на тайните сценарии на глобалните олигархии. Именно такива проекти фактически раждат и легитимират другото, официалното, или публично приемливото „лице” на тренингите, както и на дискретно плъзналата навред, а и ефективно използвана тяхна мрежа в нашето съвремие, която обслужва същите телеологии, но и пласира свои кадри по „върховете”.

С лупа трябва да се търсят и намират съчинения, в които се разкрива цялата истина за съпричастието и участието на К. Левин в разработката и реализацията на планове за масирани бомбардировки над градове в нацистка Германия, при които загиват стотици хиляди невинни хора, на огромно и цивилно население, което е тяхна жертва. И никъде в тези писания не се коментират обстойно и прецизно контактите и услугите на Левин към любимия си преподавател и ментор Джон Ролинг-Рис, всепризнатият по това време, а и в могъщите тайни общества „гуру“ на психоманипулациите, който е основател на Тавистокския институт и водеща фигура в много от най-мощните и коварни сценарии, обвързани с битките на Запада с Изтока (Естулин 2014), а и с дълготрайното, и упорито скриване на истината около „социалния инженеринг“ на знаменитата група Бийтълс, значителна част от репертоара на която фактически принадлежи на друга, но и неосветявана от прожекторите на известността, а инак значима научна фигура – Теодор Адорно, след чиято смърт ливърпулската четворка мистериозно, внезапно и шокиращо за своите любители по целия свят преустановява завинаги своята творческата кариера. Днес вещи експерти разшифроват имплантираните в мелодиите и текстовете на знаменитата група опасни психовируси и егрегори, които по онова време си пробиват път и днес, десетилетия след изчезването от световната сцена на групата, продължават тайно, неусетно и подсъзнателно да моделират психиката на нови поколения на техни адепти.

Публична тайна е, че тренингите са особен *властови* инструмент, без обаче да се уточнява *кого и защо* те обслужват по своите най-дълбинни и стратегически интенции. Те са дискретно поле или неосъзнат полигон за експериментиране и легитимиране на конкретни символни йерархии, властови идентичности, идейно-политически практики. Те се организират и провеждат без конкретно да се визират най-печелившите от тях, а, вместо това, се натрапват илюзиите, че те са изцяло в полза на обучаваните в тях лица. Формирайки и формтирайки по свой, често публично неогласен, начин социалния капитал на обществото, в дадена сфера на практиката, от хоризонтала и вертикала на социалната пирамида, тренингите дискретно участват в производството, финото рекламиране, легитимиране и консумиране на човешкото присъствие и участие в неоповестените и тайни сценарии на историчността и всекидневието, обслужващи конкретни елити. В този контекст дори външната деидеологизирана обвивка на

тренинговите занимания реално не премахва, а дискретно мултиплицира идеологическите им заряди и инвенции. Нещо повече, инструменталната *неформална* среда и атмосфера при техните процедури са ефектни и ефективни *маскиращи* механизми за воалирано транслирани чрез тях *институционални* – външни и вътрешни – властови порядъци, регулации и дори цензури, които манипулират и формират психиката, съзнанието, поведението и битието не само на отделни лица или групи, а и на цели поколения, на различни общества, нации и т.н.

Тези, а и редица други, тъмни или преднамерено неосветени, некомментиранни, но и табуирани за научните анализи места и въпроси от историята на тренингите изискват коренно друга аналитична и интерпретативна оптика, която обективно, безпристрастно и достоверно да разкрие цялата истината за тяхната биография и функционална мисия. Да се надяваме, че близкото бъдеще ще ни предостави такива дискурси и удоволствия.

БИБЛИОГРАФИЯ:

Левин 2000: Левин, К. *Теория поля в социальных наук*. СПб.: Сенсор, 2000.

Левин 2001: Левин, К. *Динамическая психология. Избранные труды*. Москва: Смысл, 2000.

Мизов 2019: Мизов, М. *Политическите езици в „прехода“ към демокрация*. Том 2. София: Авангард Прима, 2019.

Эстулин 2014: Эстулин, Д. *Тавистокский институт*. Минск: Попурри, 2014.

ABOUT SOME DARK PLACES IN GENEALOGY AND PHENOMENOLOGY OF TRAINING

Maksim Mizov

Professor, Ph.D., Center for Historical and Political Studies

Abstract

The article presents and analyzes poorly researched and deliberately taboo questions and cases of the phenomenology of training methods and techniques. Some discrete relationships and dependencies between different – synchronous or diachronic – epochs, types of societies and social practices are shown and explained in which prototype versions of today’s trainings are formed and used by modern people. Some dark sides of the true story of the most deserving scientist, Kurt Levin, were also mentioned. Some of the correlations of training with power are also highlighted.

Keywords: authority, Levin, Tavistock Institute, training, social capital.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛЕН ФОРМАТ ЗА ЦИТИРАНЕ

Мизов, Максим. За някои тъмни места в генеалогията и феноменология на тренингите – В: Медии и език. Електронно списание за научни изследвания по медиен език [онлайн]. 11 януари 2020, № 7 [Реторически тренинги]. ISSN 2535-0587.
<<http://medialinguistics.com/2020/01/11/trainings-genealogy-and-phenomenology/>>